

5. İnsan Hakları Savunucuları

I. Amaç

İnsan hakları savunucularına destek, Avrupa Birliği'nin dış politikasının insan hakları boyutunun uzun süre önce temelleri atılmış bir bileşenidir. İşbu İlke Kuralları'nın amacı, bu konu ile ilgili olarak AB faaliyetlerini geliştirmeye yönelik somut önerilerde bulunmaktır. İlke Kuralları, Birliğin, süregelen insan haklarını savunma hakkına saygıyı teşvik etme ve geliştirme girişimlerini desteklemek ve güçlendirmek için üçüncü ülkelerle olan etkileşimlerde bütün düzeylerde ve çok taraflı insan hakları forumlarında kullanılabilir. Ayrıca İlke Kuralları risk altında olan insan hakları savunucuları için Birliğin müdahalelerde bulunmasına imkan tanır ve insan hakları savunucularına destek ve yardım için uygulanabilir araçlar önerir.

İlke Kuralları'nın önemli bir unsuru, BM İnsan Hakları Savunucuları Özel Raportörünü de içeren BM İnsan Hakları Konseyi Özel Prosedürlerini ve insan hakları savunucularını korumak için uygun bölgesel mekanizmaları desteklemektir. İlke Kuralları, insan hakları savunucularına yaklaşımlarında AB Misyonlarına (AB Üye Devletlerin Elçilikleri ve Konsoloslukları ve Avrupa Birliği Delegasyonları) yardımcı olacaktır. İlke Kuralları'nın birincil amacı insan hakları savunucularına yönelik özel kaygıları ele almak olmakla birlikte, genel olarak AB insan hakları politikasını güçlendirmeye de katkıda bulunurlar.

II. Tanım

Bu İlke Kuralları kapsamında, insan hakları savunucularının tanımı için, BM Evrensel olarak Tanınan İnsan Hakları ve Temel Özgürlükleri Geliştirmek ve Korumak için Toplumdaki Bireylerin, Grupların ve Toplum Organlarının Hak ve Sorumlulukları Bildirgesi'nin (bakınız Ek I) "Herkesin birey olarak ve başkalarıyla birlikte ulusal ve uluslararası düzeylerde insan hakları ve temel özgürlüklerin korunması ve gerçekleştirilmesini teşvik etme ve bunun için mücadele etme hakkı vardır" şeklinde beyanda bulunan, işlevsel 1. paragrafı kullanılmaktadır.

İnsan hakları savunucuları, evrensel olarak tanınan insan hakları ve temel özgürlükleri geliştiren ve koruyan bireyler, gruplar ve toplum organlarıdır. İnsan hakları savunucuları,

medeni ve siyasi hakları geliştiren ve koruyan ve aynı zamanda, ekonomik, sosyal ve kültürel hakları geliştiren, koruyan ve etkin hale getirmek için çalışan kişilerdir. İnsan hakları savunucuları, yerli topluluklar gibi grupların üyelerinin de haklarını geliştirir ve korurlar. Bu tanım, şiddet uygulayan veya yayan bireyleri veya grupları içermez.

III. Giriş

AB, Evrensel Olarak Tanınan İnsan Hakları ve Temel Özgürlükleri Geliştirmek ve Korumak için Toplumdaki Bireylerin, Grupların ve Toplum Organlarının Hak ve Sorumlulukları Bildirgesi'nde bulunan ilkeleri desteklemektedir. İnsan haklarının geliştirilmesi ve korunması sorumluluğu birincil olarak Devletlerde olsa da, AB, toplumdaki bireylerin, grup ve toplum organlarının insan haklarının daha fazla geliştirilmesinde önemli roller oynadıklarını kabul etmektedir. İnsan hakları savunucularının faaliyetleri aşağıdakileri içermektedir:

- ihlalleri belgelendirmek;
- bu ihlal mağdurlarının hukuki, psikolojik, tıbbi veya diğer destekler aracılığı ile mağduriyetlerini gidermeye çabalamak;
- insan hakları ve temel özgürlüklerin sistematik ve tekrarlanan ihlallerini örtbas eden cezazsızlık kültürleriyle mücadele etmek;
- ulusal, bölgesel ve uluslararası düzeyde insan hakları kültürünün ve insan hakları savunucularına dair bilginin yaygınlaştırmak.

İnsan hakları savunucularının çalışmaları çoğu zaman hükümet politikalarının ve faaliyetlerinin eleştirisini beraberinde getirmektedir. Ancak, hükümetler bunu olumsuz olarak değerlendirmemelidir. Düşünce özgürlüğüne ve hükümet politikaları ile eylemlerinin özgürce tartışılabildiği bir ortama izin vermek ilkesi esastır ve insan haklarının daha iyi bir seviyede korunmasını sağlamak için etkili olduğu kanıtlanmış bir yöntemdir. İnsan hakları savunucuları, hükümetlere insan haklarının geliştirilmesi ve korunmasında yardımcı olabilirler. İstişare

süreçlerinin bir bölümü olarak, uygun mevzuatın hazırlanmasına ve insan hakları konusunda ulusal plan ve stratejilerin tasarlanmasına yardım etmek konusunda kilit bir rol oynayabilirler. Bu rol de tanınmalı ve desteklenmelidir.

AB, insan hakları savunucularının eylemlerinin zaman içinde daha yaygın şekilde tanındığının farkındadır. İhlal mağdurlarının daha fazla korunmasını artan bir biçimde sağlamaktadırlar. Ancak, bu olumlu gelişmenin bedeli yüksek olmuştur; savunucuların kendileri artan bir şekilde saldırıların hedefi haline gelmişlerdir ve birçok ülkede hakları ihlal edilmektedir. AB, insan hakları savunucularının güvenliğinin sağlanmasının ve haklarının korunmasının önemli olduğu kanısındadır. Bu bağlamda, insan hakları savunucuları konusunu ele alırken, toplumsal cinsiyet bileşenini gözetten bir yaklaşımın uygulanması önemlidir.

IV. Uygulamaya Yönelik İlke Kuralları

Bu İlke Kuralları'nın uygulamaya yönelik bölümü, Ortak Dış ve Güvenlik Politikası (CFSP) çerçevesinde insan hakları savunucularının desteklenmesi ve korunması yönünde etkili bir biçimde çalışmak için yöntem ve araçları tanımlamak üzere hazırlanmıştır.

İzleme, raporlama ve değerlendirme

AB Misyon Başkanlarından, görevlendirildikleri ülkelerdeki insan hakları durumu konusunda periyodik raporlar hazırlamaları istenmektedir. Konsey İnsan Hakları Çalışma Grubu (COHOM) bu görevi kolaylaştırmak için kullanılacak bilgi belgesinin genel hatlarını onaylamıştır. Bu bilgi belgesine uygun olarak Misyonlar raporlamalarında özellikle insan hakları savunucularına karşı tehdit veya saldırılara dikkat çekerek insan hakları savunucularının durumunu ele almalıdırlar. Bu bağlamda, Misyon Başkanları, insan hakları savunucularının çalışmalarını güvenle yürütmeleri konusunda kurumsal çerçevenin büyük bir etkisi olabileceğinin bilincinde olmalıdırlar. BM İnsan Hakları Savunucuları Bildirgesi'nde tanınan hakları meşru şekilde kullanan kişileri, şiddet, misilleme, fiili veya yasal bir ayrımcılık, baskı veya keyfi müdahaleden koruyan Devletlerin alacağı yasal, idari, yargısal veya diğer uygun tedbirler, bu bağlamda gözetilmelidirler.

AB Misyon Başkanlarının, insan hakları savunucularının durumuyla yerel düzeydeki insan hakları konulu çalışma gruplarının toplantılarında ilgilenmeleri istenmektedir. Misyon Başkanları, insan hakları savunucularına karşı bir tehdit veya saldırının söz konusu olması ve insan hakları savunucularının acil veya ciddi risk altında olması gibi gerekli olan durumlarda, diplomatik girişimler ve basın açıklamaları dâhil olmak üzere olası AB eylemleri için COHOM'a tavsiyelerde bulunmalıdır. Misyon Başkanları, acil veya ciddi risk altında olan insan hakları savunucularına destek olmak için acil bir yerel eylem yürütme kararı alabilirler, eylemleri hakkında COHOM ve diğer ilgili çalışma gruplarına rapor verebilir ve bu raporlarda Avrupa faaliyetlerinin takip edilmesine ilişkin olarak tavsiyelerde bulunabilirler. Misyon Başkanları raporlarında AB eylemlerinin etkililiği konusunda da bilgi vermelidirler. Ayrıca, Misyonlar kadın insan hakları savunucularının karşılaştığı özel risklere de özellikle önem vermelidirler.

Misyon başkanlarının raporları, İnsan Hakları Savunucuları Özel Raportörü, diğer BM Özel Raportörleri ve Sözleşme organları ve Avrupa Konseyi İnsan Hakları Komiserliği ve sivil toplum kuruluşlarının rapor ve tavsiyeleri gibi konu ile ilgili diğer bilgiler, COHOM ve çalışma gruplarının AB müdahalelerinin gerekli olduğu durumları, hangi tür müdahalelere olduğunu belirleyebilmelerini, uygun olduğunda bu tür bir müdahale için Siyaset ve Güvenlik Komitesi/Konsey'e tavsiyelerde bulunmalarını sağlayacaktır.

İnsan hakları savunucularını koruma ve desteklemede AB Misyonlarının rolü

Birçok üçüncü ülkede, AB misyonları (AB Üye Devletleri'nin elçilikleri ve Avrupa Birliği Delegasyonları), Birlik ve Üye Devletler ve insan hakları savunucuları arasında birincil temas noktasıdır. Dolayısıyla, AB'nin insan hakları savunucularına yönelik politikasının uygulamaya konulmasında önemli bir rol oynarlar. Bu nedenle, AB Misyonları insan hakları savunucularına yönelik olarak proaktif bir politika benimseme yollarını araştırmalıdır. Aynı zamanda, belirli durumlarda AB faaliyetlerinin, insan hakları savunucularına yönelik tehdit ve saldırılara neden olabileceğinin bilincinde olmalıdırlar. Bu yüzden, uygun olduğu durumlarda, yapılması planlanan faaliyetlere ilişkin olarak insan hakları savunucularına danışmalıdırlar. AB adına bir eylem yapılıyorsa, AB Misyonları insan hakları savunucularına ve/veya ailelerine geri bildirimde bulunmalıdırlar. AB Misyonlarının alabileceği önlemler aşağıdakileri kapsar:

- bu İlke Kuralları'nın uygulanması için kadın insan hakları savunucularına özel bir önem vererek yerel stratejilerin hazırlanması. AB Misyonları, bu İlke Kuralları'nın, medeni, kültürel, ekonomik, siyasi veya sosyal hakların geliştirilmesi ve korunması için çalışan insan hakları savunucularını kapsadığını dikkate alacaktır. AB Misyonları, yerel stratejilerin hazırlanmasında ve izlenmesinde insan hakları savunucularını ve örgütlerini dahil etmelidir;
- yerel insan hakları durumu, bu alanda AB politikası ve insan hakları savunucuları konusunda AB İlke Kuralları'nın uygulanması için yerel stratejinin tatbiki gibi konuları tartışmak üzere, insan hakları savunucuları ve diplomatların katılacağı bir toplantıyı yılda en az bir kere olmak üzere düzenlenmesi;
- risk altında olanlar dahil olmak üzere insan hakları savunucuları konusunda yakın işbirliği içinde olunması ve bilgi paylaşımı;
- insan hakları savunucularını Misyonlarda kabul etme ve çalışma alanlarını ziyaret etme dahil olmak üzere uygun şekillerde irtibatın devam ettirilmesi; bu amaç için özel irtibat görevlileri atanması düşünülebilir ve gerektiğinde bu atama masraf paylaşımı temelinde yapılabilir;
- uygun olduğu durumlarda ve uygun şekillerde, internet ve yeni bilgi ve iletişim teknolojileri dahil olmak üzere medyanın uygun kullanımı, ziyaretler ve kazandıkları ödülleri sunma gibi amaçları olan davetler aracılığıyla insan hakları savunucuları ve çalışmalarının görünür biçimde tasdik edilmeleri;
- uygun olduğu durumlarda insan hakları savunucularının, gözaltında veya ev hapsindeyken ziyaret edilmesi ve duruşmalarına gözlemci olarak katılınması.

Üçüncü ülkelerle ilişkilerde ve çok taraflı forumlarda insan hakları savunucularına saygının desteklenmesi

AB'nin amacı, üçüncü ülkeleri, insan hakları savunucularının haklarına saygı gösterme konusunda yükümlülüklerini yerine getirmek ve onları Devlet-dışı aktörlerin saldırı ve tehditlerinden korumaları için etkilemektir. AB üçüncü ülkelerle ilişkilerinde gerekli görüldükçe ilgili uluslararası norm ve standartlara özellikle BM Bildirgesi'ne bütün ülkelerin bağlı kalması ve bunlara uygun hareket etmesi gerekliliğini ifade edecektir. Genel amaç, insan hakları savunucularının özgürce faaliyet gösterebileceği bir ortam oluşturmak olmalıdır. AB, amaçlarının, insan hakları politikasının ayrılmaz bir parçası olarak bilinmesini sağlayacak ve insan hakları savunucularının korunmasına atfettiği önemi vurgulayacaktır. Bu amaçları destekleyen eylemler aşağıdakileri kapsayacaktır:

- Dönem Başkanlığı veya Ortak Dış ve Güvenlik Politikası Başkanlığı Yüksek Temsilcisi veya İnsan Hakları Genel Sekteri/Yüksek Temsilcisi Özel Temsilcisi veya AB Özel Temsilcileri ve Elçileri veya Üye Devletler veya Avrupa Komisyonu üçüncü ülkeleri ziyaret ettiklerinde, uygun olduğu durumlarda ziyaretlerinin ayrılmaz bir parçası olarak insan hakları savunucuları ile insan hakları savunucularının çalışmalarının ortaya çıkardığı münferit vakalar ve daha genel konuların ele alındığı toplantılar düzenleyecektir;
- AB ve üçüncü ülkeler ve bölgesel örgütler arasındaki siyasi diyalogun insan hakları unsuru, ilgili olduğu durumlarda, insan hakları savunucularının durumunu kapsayacaktır. AB, insan hakları savunucuları ve çalışmaları için desteğini vurgulayacak ve gerekli olduğu durumlarda kaygı verici münferit vakaları öne çıkaracaktır. AB, İnsan Hakları Diyalogları AB İlke Kuralları'na uygun olarak, insan hakları savunucularını, diyalogun hazırlanması, izlenmesi ve değerlendirmesi konularına en uygun koşullarda dahil etme hususuna önem gösterecektir;
- AB Misyon Başkanları ve AB Elçilikleri, üçüncü ülkelerin yetkili makamlarına, tehlikede olan veya tehlikede olabilecek insan hakları savunucularını korumak için etkili tedbirleri uygulama yükümlülükleri hususunu hatırlatacaktır;

- Özellikle BM İnsan Hakları Konseyi ve BM Genel Kurulu’nda aynı fikirdeki diğer ülkelerle yakın çalışmalar içinde olacaktır;
- İnsan Hakları Konseyi Evrensel Dönemsel Değerlendirmesi kapsamındaki ülkelere, uygun olduğu durumlarda mevzuat ve uygulamalarını BM İnsan Hakları Savunucuları Beyannamesi ile uyumlu hale getirme yönünde tavsiyelerde bulunacaktır;
- AGİT Demokratik Kurumlar ve İnsan Hakları Ofisinin insan hakları savunucuları odak noktaları ve ulusal insan hakları kuruluşları, Avrupa Konseyi İnsan Hakları Komiseri, İnsan ve Halkların Hakları Afrika Komisyonu İnsan Hakları Savunucuları Özel Raportörü ve İnsan Hakları Amerikalılar Arası Komisyonu’nun özel İnsan Hakları Savunucuları Birimi gibi insan hakları savunucularının korunması için mevcut bölgesel mekanizmaların güçlendirilmesi ve bu tür mekanizmaların mevcut olmadıkları bölgelerde uygun mekanizmaların oluşturulması teşvik edilecektir.

İnsan Hakları Savunucuları Özel Raportörü dâhil olmak üzere BM İnsan Hakları Konseyi Özel Prosedürleri için Destek

AB, BM İnsan Hakları Konseyi Özel Prosedürlerinin (ve bunları gerçekleştiren birey ve gruplar: Özel Raportörler, Özel Temsilciler, Bağımsız Uzmanlar ve Çalışma Grupları) insan hakları savunucularına karşı şiddet konusunda hareket etmeleri ve konuşabilmeleri, bağımsız olmaları ve ülke ziyaretleri gerçekleştirmeleri nedeniyle insan hakları savunucularını korumada uluslararası girişimler hususunda büyük önem taşıdıklarını kabul eder. İnsan Hakları Savunucuları Özel Raportörü bu konuda özel bir role sahipken, diğer Özel Prosedürler de insan hakları savunucularıyla ilgilidir. Özel Prosedürlere destek olan AB eylemleri aşağıdakileri kapsayacaktır:

- BM Özel Prosedürleri kapsamında ülke ziyaretleri için talepleri, Devletlerin ilkesel olarak kabul etmelerini teşvik etmek;
- AB Misyonları aracılığıyla BM tematik mekanizmalarının, tematik mekanizmalar ve insan hakları savunucularıyla ilişkiler kurulmasını ve bunlar arasında bilgi alışverişini

kolaylaştırmayı kapsayarak ancak bunlarla sınırlı kalmayacak yollarla, yerel insan hakları toplulukları ve insan hakları savunucuları tarafından kullanılmasını teşvik etmek;

- Özel Prosedür yetkileri uygun kaynakların yokluğunda yürütülemeyeceği için AB Üye Devletleri, Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Yüksek Komiserliği Ofisi genel bütçesinden yeterli fonların dağıtımına destek olmak.

Kalkınma Politikası dâhil olmak üzere İnsan Hakları Savunucularına Pratik Destekler

Avrupa Birliği ve Üye Devletler'in demokratik süreç ve kurumların geliştirilmesine yardım etmeyi ve gelişmekte olan ülkelerde insan haklarının geliştirilmesi ve korunmasını hedef alan programları – örneğin, Demokrasi ve İnsan Hakları için Avrupa Aracı - insan hakları savunucularına yardım etmekte kullanılabilir pratik destekler arasındadır. Bunlar, Üye Devletlerin kalkınma işbirliği programlarını kapsayabilir ancak bunlarla sınırlı değildir. Pratik destekler aşağıdakileri kapsayabilir:

- insan hakları savunucuları ile kapasite geliştirme ve kamu bilincini artırmaya yönelik kampanyaları ve STKları, insan hakları savunucuları ve ulusal insan hakları kuruluşları arasında işbirliğini kolaylaştırma gibi faaliyetler aracılığıyla insan hakları savunucularının çalışmalarını teşvik eden ve koruyan STKları desteklemek;
- Ulusal İnsan Hakları Kuruluşları, Ombudsman Ofisleri ve İnsan Hakları Komisyonları dâhil olmak üzere Paris İlkeleri'ne uygun olarak oluşturulan insan haklarının geliştirilmesi ve korunması için kurulan ulusal kurumların oluşturulmasını ve çalışmalarını teşvik etmek ve desteklemek;
- AB'nin içinde ve dışında insan hakları savunucuları toplantılarının kolaylaştırılması dahil olmak üzere uluslararası düzeyde insan hakları savunucuları ağlarının oluşturulmasına yardım etmek;
- üçüncü ülkelerdeki insan hakları savunucularının yurtdışı mali kaynakları dahil olmak üzere kaynaklara erişebilmelerinin ve bu kaynakların elverişliliği ve bunları talep etme araçları konusunda bilgilendirilmelerinin sağlanması için çalışmak;

- insan hakları eğitim programlarının BM İnsan Hakları Savunucuları Bildirgesi gibi belgelerin tanıtımını sağlamasını gözetmek;
- üçüncü ülkelerde tehlikede olan insan hakları savunucularına uygun olduğu durumlarda acil durum vizeleri çıkarılması ve AB Üye Devletlerinde geçici barınma olanakları gibi acil yardım ve koruma için tedbirler sağlamak.

Konsey Çalışma Gruplarının Rolü

COHOM, yetkilerine uygun olarak diğer ilgili Konsey Çalışma Gruplarıyla yakın koordinasyon ve işbirliği içinde İnsan Hakları Savunucuları İlke Kuralları'nın uygulanmasını ve izlenmesini değerlendirme altında tutacaktır. Bu, aşağıdakileri kapsayacaktır:

- insan hakları savunucuları konusunun ilgili AB politikaları ve faaliyetlerine entegre edilmesine katkıda bulunmak;
- bu İlke Kuralları'nın uygulamasının uygun aralıklarla değerlendirmesini gerçekleştirmek;
- insan hakları savunucularına destek olmak için BM ve diğer uluslararası ve bölgesel mekanizmalarla uygun şekillerde ek işbirliği yöntemlerini incelemeyi sürdürmek;
- bu İlke Kuralları'nın uygulanmasında kaydedilen ilerleme konusunda uygun biçimde yıllık olarak PSC ve COREPER aracılığıyla Konsey'e rapor vermek.

*

* *